

Національна Академія наук України
Інститут економіки

На правах рукопису

ЛУК'ЯНОВА Валентина Вячеславівна

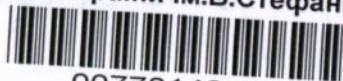
ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОВНИЦТВА НА
ПІДПРИЄМСТВАХ ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

08.02.03 - Управління, планування та
державне регулювання економіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ - 1995

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті економіки Національної академії наук України.

Науковий керівник

- доктор економічних наук
НОВІКОВ Валерій Миколайович

Офіційні опоненти

- доктор економічних наук
ЮХИМЕНКО Володимир Васильович;

- кандидат економічних наук, доцент
ВАРНАЛІЙ Захарій Степанович

Провідна організація

- Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України

Захист відбудеться "28" серпня 1995 року о 14³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К.01.23.05 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук в Інституті економіки НАН України за адресою: 252011, Київ-11, вул. Панааса Мирного, 26.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту економіки НАН України.

Автореферат розісланий "19" травня 1995 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

Шабалиста Л.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні і викликані реформуванням економіки, охоплюють всі сторони життя нашого суспільства. Сьогодні все в більшій мірі зростає економічне значення збалансованості доходів і витрат населення, як фактора оздоровлення грошово-фінансового обігу в країні. Усунути диспропорцію, створену між попитом і пропозицією, повинен прискорений розвиток сфери послуг, в тому числі такої важливої її галузі як побутове обслуговування.

Аналіз господарської діяльності та фінансового стану підприємств побутового обслуговування України показує серйозні прорахунки в організації і управлінні виробничими процесами. Комерціалізація підприємств в багатьох випадках була проведена некваліфіковано, на місцях не були організовані дійові виробничо-комерційні центри по координації, наданню допомоги виробничим дільницям як матеріально-технічної, так і фінансової. При цьому не були враховані особливості роботи підприємств і дільниць, які надають збиткові види послуг, не вироблено методів їх фінансової підтримки. Все це частково неадекватно вплинуло, особливо по перших порах, на ефективність їх роботи при зміні форм власності.

Подальше незадоволення попиту населення в побутових послугах набирає політичного характеру і вимагає прийняття кардинальних заходів щодо структурної перебудови побутового обслуговування і удосконалення його управління.

В умовах становлення ринкових відносин, що супроводжуються радикальними перетвореннями господарського механізму, необхідно переосмислити традиційні підходи до економічних інструментів управління, визначитись в їх реформуванні, щоб забезпечити підвищення ефективності виробництва та надання послуг.

Важливе місце в процесі оцінки ефективності роботи сфери послуг займає визначення можливостей і пошук шляхів зменшення собівартості, що покладено в основу зниження цін, підвищення конкурентоспроможності продукції і доходності підприємств. Це особливо важливо на сучасному етапі, коли виникає все більша кількість невеликих підприємств, безпосе-

редньо орієнтованих на ринок, в тому числі приватизованих, орендних, тощо.

Зниження собівартості є своєрідним індикатором роботи протизатратного механізму господарювання і тому постійний і всеохоплюючий облік витрат на виробництво продукції, активний пошук шляхів їх зниження надає виробникам можливість на цій основі збільшувати прибуток.

В практиці господарювання показник собівартості продукції використовується достатньо довгий час, однак все ще не вирішеними є багато методологічних питань з визначення складу витрат, які включаються до неї. Складність пояснюється тим, що собівартість - це не тільки елемент ціни, але й госпрозрахунковий показник, який характеризує рівень ефективності господарювання на підприємстві.

Звичайно, цей процес потрібно розглядати не ізольовано від формування витрат виробництва на галузевому і регіональному рівнях, а, з подальшим розвитком ринкових відносин, і на світовому.

В зв'язку з цим, досить актуальним є розробка концепції формування витрат виробництва і процедури управління собівартістю на підприємстві, адекватної умовам ринкової економіки, в тому числі управління витратами за сферами діяльності і центрами відповідальності (центрами затрат).

В економічній літературі питанням формування витрат виробництва, визначення місця і ролі їх в системі ефективного управління підприємством приділялась значна увага в роботах А.Ф.Акоєненко, І.А.Баюманова, П.С.Безруких, О.С.Бородкіна, В.П.Гордановської, К.Друрі, О.П.Зудиліна, Б.В.Івашкевич, В.І.Конюченко, В.П.Кустарєва, В.С.Левіна, А.С.Маргуліса, О.І.Міневського, В.Ф.Палія, І.І.Поклад, Н.Н.Скворцова, Г.О.Соколовської, Д.У.Уракова, П.Хейне, О.М.Шилова та інших. Теоретичні, методологічні і практичні питання розвитку невиробничої сфери і, зокрема, побутового обслуговування населення розглядаються в роботах Ю.Л.Доніна, В.Е.Ковача, Т.І.Корягіної, В.М.Новікова, В.М.Рутгайвера, В.В.Юхименко. В роботі використано різноманітні науково-методичні розробки, матеріали конференцій, семінарів, концепції та програми переходу економіки України до ринку, соціального захисту населення.

Проведення досліджень в сфері удосконалення управління

витратами особливо актуально для підприємств служби побуту у зв'язку з недостатнім вивченням даної теми стосовно підприємств галузі.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі всебічного аналізу теоретичних розробок, існуючих у вітчизняній та зарубіжній економічній науці, а також нових форм економічної практики, розробити підходи до створення моделі макроекономічних складових механізму формування витрат виробництва з урахуванням загальнодержавного, галузевого та регіонального аспектів функціонування сфери побутового обслуговування населення.

Відповідно до визначеної мети в роботі вирішуватся такі завдання:

розкриття сутності витрат виробництва, як економічної категорії, їх ролі і значення в ціноутворенні, при оцінці ефективності роботи підприємств;

визначення взаємозв'язку і взаємного впливу витрат виробництва на ціну, цінову політику і методи ціноутворення, які застосовуються на підприємствах в різних умовах господарювання;

дослідження формування витрат виробництва, структури собівартості, методів класифікації і їх використання в залежності від мети і напрямку здійснення управлінських функцій на підприємстві;

аналіз впливу змін в умовах господарювання на процес формування витрат виробництва і їх структурних елементів;

розробка методологічних основ управління витратами за сферами діяльності і центрами відповідальності на підприємстві;

аналіз існуючої організації управління собівартістю і розробка пропозицій адекватних перетворень виробничої і управлінської структур підприємств побутового обслуговування населення;

розробка практичних рекомендацій по удосконаленню механізму внутрішньовиробничого планування і управління витратами виробництва.

Об'єктом дослідження є підприємства побутового обслуговування України і Хмельницької області, різних галузевих груп та форм власності. Проводився аналіз і вивчалися також підприємства інших галузей народного господарства України.

Предметом дослідження є методологічні та методичні питання формування витрат виробництва в умовах ринкової економіки і обґрунтування нових механізмів управління цими витратами на підприємствах побутового обслуговування.

Методологічна основа та методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є положення економічної теорії стосовно формування витрат виробництва на підприємствах і, зокрема сфери побутового обслуговування населення, у вітчизняній і зарубіжній практиці. В роботі використані законодавчі акти та господарські рішення з економічних та соціальних питань, методичні та нормативні документи щодо розвитку побутового обслуговування населення.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані Міністерства статистики України, статистичного управління Хмельницької області, звітні дані підприємств побутового обслуговування, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів.

В ході дослідження автором були використані методи логічного і порівняльного аналізу, оптимізації, аналізу і синтезу інформації, статистичних і соціологічних досліджень.

Наукова новизна. Проведені автором дослідження актуальних і недостатньо вивчених економічною наукою питань формування і управління витратами виробництва в процесі господарської діяльності за умов ринку дозволили одержати ряд теоретичних і практичних результатів. До числа найбільш суттєвих із них, що містять елементи наукової новизни, належать такі положення:

теоретично доведено, що в умовах становлення ринкових відносин категорію витрат виробництва слід розглядати з урахуванням взаємності функції обліку затрат на виробництво продукції так і з точки зору оцінки ефективності використання наявних ресурсів;

визначено необхідність врахування впливу цін на рівень витрат виробництва в залежності від конкретних умов функціонування товаровиробника, зокрема чиста конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія і чиста монополія;

запропоновано нові підходи до угруповання і класифікації витрат залежно від мети, завдань і напрямів управлінської діяльності, які виходять з визначення собівартості виробленої продукції і одержаного прибутку, планування, нормування а та-

кож контролю та регулювання процесу виробництва;

систематизовані і узагальнені об'єктивні і суб'єктивні фактори, що впливають на формування і рівень витрат виробництва на підставі визначення довготривалих тенденцій функціонування підприємств побутового обслуговування;

розроблені методологічні основи управління витратами на підприємствах за сферами діяльності і центрами відповідальності, що дозволяє виробникам продукції (послуг) швидко адаптуватись до вимог ринкової економіки;

запропоновано комплекс заходів по реструктуризації підприємств побутового обслуговування, зокрема удосконаленню виробничої структури великих спеціалізованих підприємств за технологічною або предметно-технологічною ознакою, формування предметно-замкнутих ділянок по наданню певних видів послуг на багатопрофільних фірмах, тощо;

розроблено і запропоновано методичку внутрішньогосподарського планування і управління витратами виробництва на підприємствах, що дозволяє вирішувати завдання, пов'язані з ефективним використанням ресурсів, приймати оперативні, тактичні і стратегічні рішення, регулювати обсяги випуску та реалізації продукції, витрати і ціни, тощо.

Практичне значення і впровадження наукових розробок. Реалізація конкретних висновків і практичних пропозицій, одержаних на підставі теоретичних розробок і положень, дозволить здійснити перехід до методів управління витратами, адекватних вимогам ринкової економіки, підвищити на підставі цього мотивацію праці управлінського і виробничого персоналу підприємства, збільшити ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Результати наукових досліджень, узагальнені в дисертації, можуть бути використані в учбових дисциплінах "Мікроекономіка", "Економіка підприємства", "Економічне обґрунтування господарських рішень", "Управління витратами" для студентів економічного профілю, при розробці галузевих інструкцій з питань планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг).

Методологічні положення використані при розробці і впровадженні регіональних програм ринкових реформ Хмельницької області.

Апробація результатів. Основні положення дисертаційної роботи доповідались та одержали охвалення на українській науково-практичній конференції "Проблеми економіки і праці", м.Хмельницький, 1993; на науково-практичній конференції "Наукові основи сучасних прогресивних технологій", м.Хмельницький, 1994; на науково-практичній конференції "Створення і функціонування підприємств колективної власності в Україні", м.Київ-Хмельницький,1994. За результатами дослідження опубліковано 6 наукових праць загальним обсягом 1,3 д.а.

Структура та об'єм роботи. Дисертація складається з вступу, трьох глав, висновків і пропозицій, списку використаної літератури і додатків. Робота містить 169 сторінок основного тексту, 2 схеми, 13 таблиць, 7 додатків, список використаної літератури включає 168 назв.

Згідно з логікою дослідження робота має таку структуру:
Вступ.

РОЗДІЛ 1. Витрати виробництва - критерій ефективності роботи підприємства.

- 1.1. Витрати виробництва як економічна категорія.
- 1.2. Взаємозв'язок собівартості і ціни.
- 1.3. Структура витрат виробництва.

РОЗДІЛ 2. Вплив економічних умов господарювання на формування витрат виробництва.

- 2.1. Показники виробничих витрат при централізованому управлінні економікою.
- 2.2. Формування витрат виробництва на етапі становлення ринкової економіки.

РОЗДІЛ 3. Розвиток організаційно-економічного механізму управління витратами виробництва.

- 3.1. Організація внутрішньовиробничого управління собівартістю продукції.
- 3.2. Управління витратами за сферами діяльності і центрами виникнення витрат.
- 3.3. Внутрішньовиробниче планування і управління витратами виробництва.

Висновки і пропозиції.

Список літератури.

Додатки.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, характеризується стан проблеми, визначається мета та методологічні принципи дослідження, наукова новизна та практична значимість роботи.

В першому розділі роботи обґрунтована суть концепції витрат виробництва як економічної категорії, показано місце і роль її в ціноутворенні, при оцінці ефективності роботи підприємств народного господарства України і, зокрема, сфери побутового обслуговування населення.

Для послідовного та ефективного входження підприємств в ринкові умови господарювання має значне практичне значення наукове обґрунтування процесів формування витрат виробництва і їх модифікованої форми - собівартості для удосконалення процесів управління на підприємствах.

В роботі висвітлено і обґрунтовано положення про посилення в умовах формування ринкових відносин функціонального значення таких важливих економічних категорій як вартість, витрати, ціна, прибуток, розкрито їх новий зміст.

В економічній літературі існують різні підходи при розгляді цих категорій. У вітчизняній теорії був поширений марксистський підхід в поглядах на витрати виробництва, що базується на концепції трудової вартості. В зарубіжній економічній теорії, в першу чергу західній, концепція альтернативних витрат розроблена Ф.Візером. В роботі детально розглянуто і проаналізовано основні принципи і положення цих концепцій, на основі чого було сформульоване сучасне поняття витрат виробництва і їх модифікованої форми на рівні підприємства - собівартості. Собівартість, в існуючому сприйнятті цієї категорії, включає лише частину витрат виробництва, виступаючи при цьому одним із показників ефективності суспільного виробництва.

В роботі висвітлено зростаючу роль собівартості в умовах ринкової економіки як елемента ціни і інструмента управління діяльністю підприємства. Рівень собівартості характеризує економічне положення підприємства, його конкурентоспроможність. Важливим моментом при цьому є аналіз і обґрунтування взаємозв'язку і взаємного зв'язку між собівартістю і ціною.

У рамках системного підходу важливе значення має багато-аспектний аналіз функцій ціни і методів ціноутворення на різних етапах економічного розвитку нашого суспільства. Концепції ціноутворення, які широко використовувались в умовах централізованого управління економікою, сьогодні неможливо застосовувати через їх спрямованість на затратний механізм господарювання, обмежене функціонування товарно-грошових відносин і дії законів ринкової економіки.

В роботі розглянуто процеси встановлення цін на товари і послуги в ринкових умовах господарювання на прикладі чотирьох основних ринкових моделей: чистої конкуренції, чистої монополії, монополістичної конкуренції, олігополії. Проведений аналіз особливостей ціноутворення в різних ринкових ситуаціях дозволяє зробити висновок про наявність прямої і зворотної взаємодії собівартості і ціни, що вимагає від товаровиробника постійного враховування рівня витрат виробництва, які виступають мінімальною ціною пропозиції.

В умовах формування вільних цін на продукцію і послуги за вартістю стоять не тільки витрати суспільно-необхідної праці на виробництво даного товару, але і попит і пропозиція, за собівартістю - фактичні витрати підприємства на виробництво кінцевої продукції, послуг. Достовірну ціну можна одержати лише при орієнтації на вірно розраховану собівартість, яка показує дійсний стан виробничої діяльності і адекватну оцінку вартості витрачених матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Особливе значення сьогодні має обґрунтування складу витрат, що включаються до складу собівартості продукції. Ця проблема актуальна не тільки для ціноутворення, але і для господарського механізму в цілому. Пропонується ці завдання вирішувати більш оперативно і в усіх галузях, керуючись Основними положеннями про склад витрат виробництва (обігу) на підприємствах і в організаціях, що затверджуються Урядом країни, галузевими інструкціями з питань планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг), а також на підставі оцінки ринкової ситуації, що складається.

Важливим етапом проведених досліджень необхідно вважати розгляд методів класифікації витрат, що включаються до складу собівартості продукції або відносяться на прибуток. Використання різних методів класифікації дозволяє здійснювати більш

ефективне управління усіма сторонами діяльності підприємства, в тому числі ціноутворенням. В роботі більш детально вивітлено і розглянуто ті види класифікації, використання яких має важливе значення при здійсненні процесів формування і управління собівартістю на підприємстві:

за відношенням до технологічного процесу - основні і накладні;

за ступенем віднесення на собівартість продукції - прямі і не прямі;

за відношенням до змін рівня виробництва - постійні, змінні, напівпостійні, напівзмінні;

за сферами виникнення - виробничі, позавиробничі;

за сферами - функціями діяльності;

за центрами відповідальності;

за можливістю регулювання;

за відношенням до процесу прийняття рішення;

за видами витрат - економічні елементи і статті калькуляції.

На основі аналізу складу витрат, що включаються в собівартість, структури і видів класифікації затрат виробництва в роботі сформульовані основні принципи формування собівартості на підприємстві.

Головною особливістю сфери побутового обслуговування населення є індивідуальний характер послуг, які надаються, що обумовлено орієнтацією процесу виробництва на конкретного споживача. На практиці це виражається у функціонуванні підприємств галузі на підставі індивідуальних замовлень, тобто замовник має можливість впливати на параметри послуг, безпосередньо формуючи їх якісні характеристики у відповідності з індивідуальним смаком, а значить, певним чином впливати на виробничу діяльність підприємств галузі в цілому.

Отже, процес формування витрат на підприємствах побутового обслуговування має свої характерні особливості, розглянуті в дисертаційній роботі:

1) у зв'язку з наявністю безпосереднього контакту із споживачем підприємства виконують виробничу діяльність і торгові операції. Вони зайняті не тільки виробництвом послуг, але й їх реалізацією споживачам без посередництва торговельних організацій. Отже, підприємства служби побуту несуть як витрати

на виробництво продукції та послуг, так і витрати по обслуговуванню населення (прийм і видача замовлень, їх транспортування між приймальними пунктами і виробничими підрозділами та ін.);

2) послуга може бути надана тільки після того, як на неї в'явився попит; якщо послуга надана, її реалізація гарантована, не має і не може бути перевиробництва;

3) порівняно з іншими галузями, в побутовому обслуговуванні обсяг виробленої продукції і послуг максимально наближено до обсягу реалізованої продукції. Отже, розрахунок собівартості виробленої продукції близький в часовому інтервалі до розрахунку собівартості реалізованої продукції;

4) широкий асортимент продукції, необхідність постійного процесу оновлення його, різноманітність норм витрат матеріальних ресурсів;

5) порівняно з промисловістю в сфері послуг відсутній процес здешевлення (зниження витрат) з часом освоєння виробництва продукції, хіба що при повній переорієнтації;

6) на підприємствах галузі побутового обслуговування діє велика кількість факторів ціноутворення на продукцію та послуги.

В другому розділі роботи дано аналіз впливу ряду факторів на рівень і структуру затрат, виділено особливості формування витрат на різних етапах економічного розвитку країни, розглянуті і систематизовані вітчизняні і світові тенденції в адійоненні цих процесів. Однією із складових вирішення завдань по створенню умов ефективного функціонування підприємств побутового обслуговування є аналіз процесів минулих років, що відбувались в народному господарстві країни і, зокрема, в названій галузі.

Аналіз результатів виробничо-господарської діяльності підприємств побутового обслуговування свідчить, що у 1993 році порівняно з 1991 роком кількість підприємств галузі скоротилась більш ніж на 30 відсотків, при цьому у сільській місцевості залишилось на цей момент менше половини існуючої мережі побутових закладів. У 1993 році підприємствами побутового обслуговування надано послуг, обсяг реалізації яких в порівняльних цінах складає лише 6,9% до рівня 1991 року. В сільській місцевості служба побуту практично припинила своє існування. За 1993 рік сільським жителям надано всього 6,9% обсягу послуг

1991 року. Сільські побутові заклади практично закриті, а окремі, що працюють, займаються не стільки побутовим обслуговуванням, скільки торгівлею.

На протязі досліджуваного періоду в господарському комплексі нашої країни діяли різні фактори, що впливали на формування і рівень витрат виробництва (рис. 1). В період централізованого управління економікою відмічається більш значний вплив факторів, що викликають зростання витратності виробництва ніж факторів, що знижують рівень витрат. Відмічена тенденція зберігається і в період становлення ринкових відносин. Це в першу чергу пояснюється наявністю загальноосвітової тенденції подорожчання ресурсів. Раніше цей процес частково компенсувався функціонуванням централізовано-планової економіки: тверді ціни на ресурси (періодичні і часто несвоєчасні перегляди цих цін не враховували відтворювальної вартості ресурсів); дотації держави окремим підприємствам і цілим галузям; зниження ефективності відтворення сировинних і паливно-енергетичних запасів і ресурсів.

В аналітичних розрахунках і таблицях даної роботи дається цільова оцінка впливу матеріальних, фінансових, трудових і інших факторів на рівень і структуру витрат в основних галузях економіки, виділено рекомендації по удосконаленню структури і якісним змінам по зниженню загального рівня витрат на виробництво. Деталізація конкретних заходів та перелік пріоритетів в цьому питанні може уточнюватися, доповнюватися, виходячи з ситуації на ринку. В основу рушійних можливостей і умов, факторів зниження витрат покладено внутрішні джерела накопичення, ефективне використання власних сил і ресурсів економіки України.

Ринок продукції підприємств побутового обслуговування певним чином відрізняється від ринку товарів інших галузей. Разом з тим, загальна ситуація в народному господарстві країни не може не впливати на роботу підприємств служби побуту. Наповнення ринку товарами широкого вжитку (вітчизняними і імпортованими) з низькими цінами, різної якості і широкого асортименту викликає відплив потенційних замовників з побутових підприємств. Подальше зниження платіжних можливостей населення виражається переливом замовників із сфери побутового обслуговування в сферу домашнього господарства, або викликає відмову

Класифікація факторів,
що впливають на формування і рівень
витрат виробництва

Об'єктивні	Суб'єктивні
<p>1.1 Ріст альтернативної вартості матеріально-енергетичних ресурсів через зменшення їх запасів (+)</p> <p>1.2 Збільшення витрат по видобутку корисних копалин (+)</p> <p>1.3 Зміна структури основних виробничих фондів (ОВФ) - зростання активної частини, яка має вищі норми амортизаційних відрахувань (+)</p> <p>1.4 Збільшення норм амортизаційних відрахувань (+)</p> <p>1.5 Зменшення календарного фонду робочого часу (+)</p>	<p>2.1 Затратна концепція ціноутворення - "ціна - собівартість + прибуток" (+)</p> <p>2.2 Регульовані ціни на ресурси, нечасті перегляди їх (-)</p> <p>2.3 Дотації держави добувним галузям промисловості (-)</p> <p>2.4 Недостатнє вибуття основних фондів та збільшення розміру ОВФ з понаднормовими строками служби (+)</p> <p>2.5 Зниження ефективності використання ОВФ (+)</p> <p>2.6 Заниженні, порівняно з світовими, норми амортизаційних відрахувань (-)</p> <p>2.7 Регульовані рівні заробітної плати, нечасті перегляди їх (-)</p> <p>2.8 Падіння темпів зростання продуктивності праці (+)</p>

Рис.1.

Примітка: "+" - ті, що діють в бік збільшення витрат;
 "-" - ті, що знижують рівень витрат виробництва.

і перенесення бажання одержання послуги на майбутнє (до кращих часів).

Необхідність регулювання цін на продукцію і послуги вимагає постійного контролю і інформації про рівень витрат на їх виробництво. Контроль за станом діяльності на підприємстві потребує оперативного регулювання, управління і прогнозування витрат.

В третьому розділі дисертації розглянуто методологічні основи управління витратами виробництва і запропоновано процедуру внутрішньовиробничого планування і управління витратами на підприємстві за сферами діяльності і центрами відповідальності з метою підвищення ефективності їх функціонування в умовах ринкової економіки.

Враховуючи техніко-економічні особливості підприємств окремих підгалузей побутового обслуговування, для досягнення високої ефективності їх роботи підприємства з застосуванням нових методів управління витратами, в роботі запропоновано певні заходи щодо перетворень у виробничій структурі закладів служби побуту:

організація предметно-замкнутих дільниць, майстерень по наданню певного виду послуг на багатопрофільних фірмах (ремонтні послуги і послуги невиробничого характеру);

формування виробничої структури великих спеціалізованих підприємств за технологічною або предметно-технологічною санакою з виділенням предметно-замкнутих дільниць по виробництву напівфабрикатів, кінцевої продукції, по наданню послуг населенню;

виходячи з принципу економічної ефективності і в залежності від умов конкретного підприємства допоміжні і обслуговувачі господарства формуються на централізованій, децентралізованій або змішаній основі.

Розглянуті вище перетворення повинні супроводжуватися адекватними заходами по приведенню у відповідність виробничої структури і структури апарату управління. Пошук оптимального співвідношення прав і відповідальності усіх рівнів і ланок управління забезпечить чітку і узгоджену роботу підприємства в умовах ринкової економіки.

В дисертації обґрунтовується доцільність розробки і впровадження на підприємствах усіх галузей народного господарства

комплексної системи оперативного економічного планування, обліку і аналізу, яка дозволяє найбільш своєчасно і чітко виявляти резерви і в цілому сприяє раціональному функціонуванню виробництва. Сьогодні особливо важливо, щоб інформація про рівень собівартості, величини допущених витрат або одержаної економії надходила керівництву підприємства і економічним службам оперативно, щоб можна було своєчасно прийняти необхідні заходи для ліквідації або зменшення невиробничих витрат.

Потреба організації оперативного обліку і аналізу витрат ставить нові завдання і надає важливого значення процесу планування господарської діяльності підприємства. Виходячи з цих вимог в роботі розроблено і запропоновано детальну процедуру організації і проведення внутрішньовиробничого планування і, зокрема відносно витрат виробництва. При цьому підкреснюється необхідність широкого залучення бухгалтерських працівників та обліковців до процесів управління витратами. Вони не визначають зміст і напрямки планів, але повинні надавати цінні консультативні і технічні послуги менеджерам.

Однією із важливих проблем при розробці планових кошторисів, нормативних калькуляцій і обліку витрат за центрами відповідальності є вирішення питання про віднесення накладних витрат інших сфер діяльності на основну продукцію (роботи, послуги), що виробляється на підприємстві.

Враховуючи техніко-економічні особливості окремих підгалужей побутового обслуговування, у відповідності з застосуванням системи управління витратами за центрами відповідальності в роботі пропонується один із можливих варіантів віднесення накладних витрат на основну продукцію, який здійснюється в декілька етапів:

розподіл між основними виробничими і обслуговуючими підрозділами тих накладних витрат, які можуть бути віднесені безпосередньо на ті підрозділи, де вони заанані;

розподіл інших виробничих витрат між основними і обслуговуючими підрозділами підприємства одним із запропонованих в роботі методів списання витрат;

перерозподіл накладних витрат обслуговуючих підрозділів на основні виробничі;

віднесення накладних витрат основних підрозділів на про-

дукцію (роботи, послуги), які ними вирсбляються.

Разом з тим, враховуючи існуючу організацію виробництва і надання послуг, підприємствам пропонується використовувати обгрунтовані в роботі один або декілька методів розподілу накладних витрат, а також застосовувати різні бази розподілу. Вибір цих методів здійснюється керівництвом підприємства на основі визначення найбільш тісного зв'язку (причина-наслідок) з формуванням собівартості.

В дисертації викладено сукупність найбільш актуальних за сучасних умов наукових ідей, положень і практичних рекомендацій по формуванню витрат виробництва. Намічені шляхи їх реалізації будуть сприяти прискоренню створення ринку побутових послуг і забезпечення потреб населення в високоякісному обслуговуванні. При цьому необхідно передбачити доступність основних видів послуг для всіх груп населення, для громадян з різним рівнем достатку, а також для тих категорій населення, яким особливо потрібна турбота і допомога з боку суспільства.

Враховуючи схожість і універсальність багатьох аспектів управління виробництвом, управління собівартістю і інші розробки, що пропонуються в даній роботі, можуть бути використані не тільки в сфері побуту, але й в інших галузях народного господарства, і особливо на промислових підприємствах.

Окрім параметри макроекономічної моделі, основні напрями і пріоритети, особливо на віддалену перспективу, викладені в узагальненій формі як стратегічні завдання структурної перебудови. На думку автора, програма такого масштабу і строк її дії має концептуальну направленість і повинна бути покладена в основу діяльності підприємств. Дане дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування витрат виробництва продукції і послуг і потребує подальшого удосконалення в залежності від ситуації, що складається в економіці в цілому, умов і характеру праці.

В заключному розділі узагальнено результати дослідження, а також намічено шляхи подальшої розробки розглянутих в роботі проблем. Підкреслюється, що використання запропонованої системи управління витратами виробництва дозволяє підвищити ефективність надання побутових послуг, в цілому своєчасно впливати на господарську діяльність підприємства, посилити мотивацію праці у персоналі підрозділів та забезпечити умови для збалан-

сованої роботи усіх цехів і дільниць.

ОСНОВНІ ПУБЛІКАЦІЇ ПО ТЕМІ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Індержки производства - критерий эффективности работы предприятия в условиях рынка// Сборник трудов молодых ученых ХТИ. - Хмельницький, 1993. - С.45-48.

2. Індержки производства и цена// Проблемы экономики и труда: Теа. докл. укр. науч.-практ. конф., Ч.1. - Хмельницький, 1993. - С.171-173.

3. Інтеграція підсистем управління витратами виробництва// Наукові основи сучасних прогресивних технологій: Теа. докл. науч.-практ. конф. - Хмельницький, 1994. - С.128-129.

4. Особливості функціонування побутового обслуговування в умовах ринкових відносин// Створення і функціонування підприємств колективної власності в Україні: Матеріали наук.-практ. конф. - Київ, 1994. - С.76-77.

5. Соціально-економічні питання побутового обслуговування населення// Проблеми соціального розвитку в Україні: Зб. наук. пр. - Київ: ІЕ НАН України, 1994. - С.58-63.

6. Управління витратами виробництва// Ринок та державне регулювання у перехідній економіці України: Зб. наук. пр. - Київ: ІЕ НАН України, 1994. - С.125-129.

А Н О Т А Ц І Я

Лук'янова Валентина Вячеславівна. "Формування витрат виробництва на підприємствах побутового обслуговування". Дисертацією є рукопис. Дисертація на здобуття вченого ступеня кандидата економічних наук в спеціальності 08.02.03 - Управління, планування та державне регулювання економіки. Інститут економіки НАН України, Київ - 1995 р.

В дисертації розглянуті теоретичні та практичні аспекти формування витрат виробництва на підприємствах побутового обслуговування України. Розроблена і запропонована методологія управління витратами на підприємстві за сферами діяльності і центрами відповідальності, яка направлена на удосконалення організації управління виробництвом продукції та послуг і відповідає вимогам ринкової економіки.

Ключеві слова: підприємство, побутове обслуговування, витрати виробництва, собівартість, ціна, затрати, ціноутворення, управління витратами, сфера діяльності, центр відповідальності, центр формування витрат.

А Н Н О Т А Ц І Я

Лукьянова Валентина Вячеславовна. "Формирование издержек производства на предприятиях бытового обслуживания". Диссертация является рукописью. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.03 - Управление, планирование и государственное регулирование экономики. Институт экономики НАН Украины. Киев - 1995 г.

В диссертации рассмотрены теоретические и практические аспекты формирования издержек производства на предприятиях бытового обслуживания Украины. Разработана и предложена методология управления затратами (на предприятии по сферам деятельности и центрам ответственности, которая направлена на усовершенствование организации управления производством продукции и услуг и соответствует требованиям рыночной экономики.

Ключевые слова: предприятие, бытовое обслуживание, издержки производства, себестоимость, цена, затраты, расходы, ценообразование, управление затратами, сфера деятельности, центр ответственности, центр формирования затрат.

ANNOTATION

Valentina V. Lukyanova. Formation of production cost at the service industry enterprises. The thesis is a manuscript. Thesis for competition of candidate's degree in Economics under the specialization code 08.02.03 - Management, planning and state regulation of the economy. The Institute of Economics of the National Academy of Science of Ukraine. Kiev - 1995.

Theoretical and practical aspects of the formation of production cost at the service industry enterprises in Ukraine are considered. The methodology of management of the cost at enterprises is developed and proposed. The given methodology implies management of enterprises according to the spheres of activity and centres of responsibility.

Key words: enterprises, service industry, cost of production, cost price, price, expenses, price formation, management of the cost, sphere of activity, centre of responsibility, centre of cost formation.

Підп. до друку 12.06.95.

Формат 60x84/16, Папір офс. Офс.друк.

Ум.друк.арк. 0,9. Обл.-вид.арк. 1,0. Тираж 100 прим.

Зам. 40.

Поліграфічна дільниця Інституту економіки НАН України.

252011 м.Київ, вул.Панаса Мирного,26.

AB 32.441